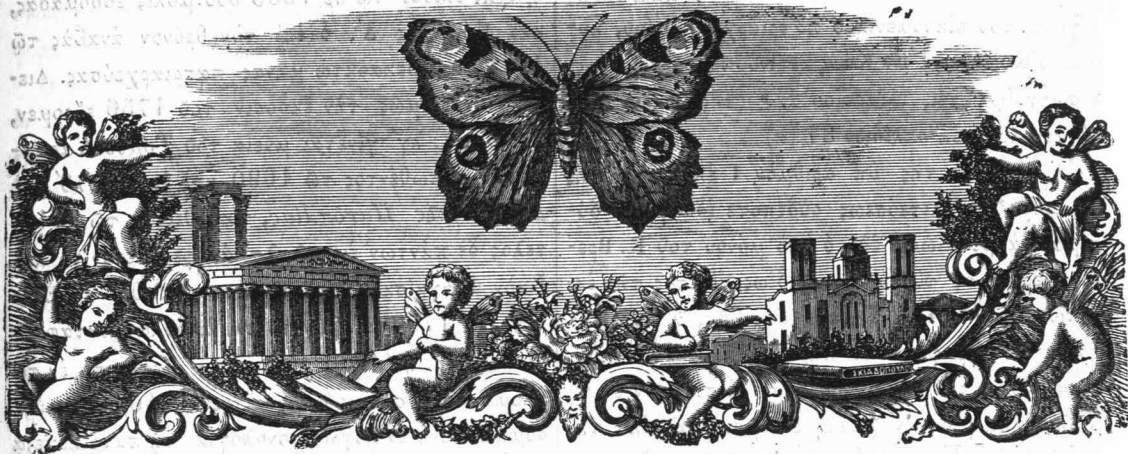

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 80.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΜΕΧΡΙ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821 (α).

ΥΠΟ ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθέντων τυπογραφείων, ὡς τρίτον καταλογιστέον τὸ περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχον· ἀγνοεῖται ὁμως τό τε ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ ὁ ἀκριβὴς τῆς συστάσεως αὐτοῦ χρόνος. Ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Κ. Βρετοῦ τρία καταγράφονται βιβλία ἀπὸ τῶν πειστηρίων τοῦ ἐν λόγῳ τυπογραφείου ἐξελθόντα, ὧν τὰ δύο εἶναι τοῦ αὐτοῦ πονήματος δύο διάφοροι ἐκδόσεις.

4. « Βιβλίον καλούμενον ῥαντισμοῦ στηλίτευσις, ἐν ᾧ περιέχεται κεφαλαίων ἀριθμὸς ὀγδοήκοντα ἑνός, ἐν (sic) ἑκαστον ταῖς ἀκτίσι τῆς γραφῆς ὡς ἰστὸν ἀράχνης φαίνεται διαλύνον ῥαντισμάτων τὸ σκότος. Τότε μὲν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη, ὅτε ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος ἐκοσμεῖτο παρὰ τοῦ παναγιωτάτου κυρίου κυρίου, Κυρίλ-

» λου, ἔτει αψμς'. Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
» τυπογραφίᾳ » Εἰς 4ον (α).

2. « Βιβλίον καλούμενον ῥαντισμοῦ στηλίτευσις, ἐν ᾧ περιέχεται κεφαλαίων ἀριθμὸς ὀγδοήκοντα ἑνός, ὧν ἑκαστον ταῖς ἀκτίσι τῆς γραφῆς ὡς ἰστὸν ἀράχνης φαίνεται διαλύνον ῥαντισμάτων τὸ σκότος. Τότε μὲν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη, ὅτε ὁ οἰκουμενικὸς ἐκοσμεῖτο θρόνος παρὰ τοῦ παναγιωτάτου κυρίου, κυρίου Κυρίλλου. Διὰ ἀναλωμάτων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὧν τὰ ὀνόματα γράφον, Κύριε, ἐν βίβλῳ ζωῆς, μνησθεὶς πάντων αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Σωτηρίῳ ἔτει αψνς' (6). Εἰς μικρὸν 4ον σύγκειται δὲ ἐκ σελίδων ρος', ἐκτὸς ἄλλων 20 ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀπαρτιζουσῶν τὸν πίνακα τοῦ βιβλίου καὶ ἐτέρων 4 μὴ ἡριθμημένων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ προοίμιον.

3. « Ἐγχειρίδιον περὶ βαπτίσματος καλούμενον χειραγωγία τῶν πλανωμένων· συντεθέν παρὰ τοῦ ἱατροφιλοσόφου κυρίου Εὐστρατίου Ἀργέντου Χίου, θείῳ ζήλῳ κινηθέντος τρανῶς ἐν αὐτῷ ἀποδειξαι, ὅτι ἀδύνατον ἄλλως πως ἐκτελεῖσθαι τὸ θεόθεν τοῖς ἀποστόλοις δοθέν βά-

(α) Βρετοῦ κατάλογος. Τόμ. Α'. σελ. 72, ἀρ. 97.

(6) Βρετοῦ Κατάλογος. Τόμ. Α'. σελ. 75, ἀρ. 209.

» πτισμα, εἰ μὴ ἐν τρισὶ ταῖς καταδύσεσιν ὡς παρ'
 » ἐκείνων δογματικῶς ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ καθο-
 » λική, ἀποστολικὴ καὶ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκ-
 » κλησία διεδέξατο καὶ μέχρι τοῦ νῦν ποιεῖ.
 » Ἦδη δὲ τύποις ἐκδοθὲν δι' ἀδείας τοῦ πανα-
 » γιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου, κυ-
 » ρίου Κυρίλλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῷ αὐτῷ
 » σωτηρίῳ ἔτει, Μαρτίου α'. » Εἰς μικρὸν 8ον,
 σόγχεται δὲ ἐκ σελίδων 87 (α).

Ἀντίτυπον τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 4 ἐκδόσεως τῆς
 Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως εὐδέποτε ἰδὼν, δὲν δύ-
 ναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν ὁ ὑπὸ μόνου τοῦ Κ. Βρε-
 τοῦ φερόμενος τίτλος, καὶ ἰδίως τὸ ἔτος τῆς ἐκ-
 τυπώσεως (1746), ἔχουσιν ἀκριβῶς, ἢ παρεισέ-
 φρυσεν ἀντιγραφικόν τι παράπτωμα. Τῆς ἐκδό-
 σεως ὅμως τοῦ 1756 σώζεται ἀντίτυπον ἐν τῇ
 βιβλιοθήκῃ μου, ἐν ᾗ, ὡς εἶδομεν καὶ ἐκ τῆς
 ὑπ' ἀριθμὸν 2 καταγραφῆς τοῦ τίτλου, δὲν ση-
 μειοῦται ὁ τόπος τῆς ἐκτυπώσεως. Ἐπομένως
 ἀγνοῶ πόθεν ὁ Κ. Βρετὸς ὁρμώμενος ἀποφαίνεται,
 ὅτι ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως ἐξετυπώθη ἵσως τεκμαίρεται
 τοῦτο ἀπὸ τινος σημειώσεως κειμένης ἐν τῇ ὑπι-
 σθεν τῆς προμετωπίδος σελίδι, διαλαμβανούσης
 τὰς: « Ἐπειδὴ νῦν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τυ-
 » πογραφία πρῶτον ἐγένετο, ὀρθοῦν τὴν κάτω-
 » θεν οἱ δαίμονες ἅπερ γὰρ μέχρι τοῦ νῦν ἐτυ-
 » πώθη, ἔτι δὲ καὶ τυπωθήσεται βιβλία, καίριαν
 » βάλλει πληγὴν τῷ Σατανᾷ, μὴ δυνάμεν ἄντι-
 » στήναι τῇ ἀληθείᾳ, οὔτε μὴν βοηθῆσαι τοὺς
 » τὰ ἐναντία τούτων φρονούσιν. » Ἀλλ' ὡς θέλω-
 μεν ὑποδείξει κατωτέρω ἡ σημείωσις αὕτη ἀνῆκε
 πιθανῶς εἰς προγενεστέρην τινα ἐκδοσιν. Ὅτι
 δ' ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἡ ἐκδοσις
 τοῦ 1756 γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ομοιότητος τῶν
 χαρακτήρων τῆς Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως πρὸς
 ἐκείνους τοῦ Ἐγχειριδίου περὶ Βαπτίσματος
 τοῦ Εὐστρατίου Ἀργέντου, καὶ ἑτέρου βιβλίου
 Διαταγαὶ Γάμων ἐπιγραφομένου, ὅπερ κατω-
 τέρω θέλομεν περιγράψαι.

Ἐρυνήσωμεν ἤδη πότε ἄρα ἐγένετο ἡ πρώτη
 ἐκδοσις τῆς Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως. Ἐκ τῆς
 ἐπιγραφῆς τῆς βίβλου διαδηλοῦται, ὅτι καὶ ἡ
 τοῦ 1746 ἐκδοσις εἶναι μετατύπωσις, καὶ ὅτι
 τότε μὲν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη, ὅτε ὁ οἰκου-
 μενικὸς θρόνος ἐκοσμεῖτο παρὰ τοῦ Πατριάρχου
 κυρίου Κυρίλλου. Πρὸ τοῦ 1746 τέσσαρες

πατριάρχαι ἴθουν τὰ τῆς Ἐκκλησίας, φέροντες
 τὸ ὄνομα τοῦτο, Κύριλλος Α', ὁ Λούκαρις, Κύ-
 ριλλος Β', ὁ Κονταρῆς, ὁ διαδεχθεὶς τὸν Λούκα-
 ριν, Κύριλλος Γ', ὁ πατριαρχεύσας τῷ μὲν 1654
 ἡμέρας εἴκοσι τῷ δὲ 1655 δύο μόλις ἐβδομάδας,
 καὶ Κύριλλος Δ', ὁ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβὰς τῷ
 1712 καὶ δεκαοκτὼ μῆνας πατριαρχεύσας. Διε-
 ξελθόντες ὅμως τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1756 εὗρομεν,
 ὅτι ἐν σελ. λγ' γίνεται μνεῖα τοῦ Τόμου Κατα-
 λαρίας τυπωθέντος τῷ 1690, καὶ ἐν σελ. λβ' τῆς
 Δογματικῆς Παροπλίας, τυπωθείσης τῷ 1710,
 τέλος δὲ πάντων ἐν σελ. λς' ἀναφερόμενον τὸ λε-
 ξικὸν Φραγκίσκου τοῦ Πιβάτη τυπωθὲν ἐν Ἐνε-
 τιά, τῷ 1750 (α). Ἐντεῦθεν ἀριδύλως καταφαί-
 νεται, ὅτι ἡ βίβλος συνεγράφη μετὰ τὸ ἐν τῷ
 προμετωπίῳ σημειούμενον ἔτος (1746), καὶ οὐδὲ
 συμπίπτει ἡ ἐν λόγῳ χρονολογία τῇ πατριαρχείᾳ
 Κυρίλλου Ε', τῷ 1748 ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρό-
 νον ἀναβάντος. Ἐπὶ τίνος λοιπὸν Κυρίλλου ἐξε-
 δόθη τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσις;

Ὁ γεναρὸς καὶ αἰδιμὸς Οἰκονόμος ἐξιστορεῖ,
 ὅτι ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε' τῷ 1750, βουλομένων
 τινῶν Λατίνων, ἐκ τῶν πέραν τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως οἰκούντων προσελθεῖν τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκ-
 κλησίᾳ, καὶ τὸ βάπτισμα μὴ καταδεχομένων, ἐ-
 κινήθη ζήτημα πρὸς τῆς ἱερεῦσι τοῦ Γαλατᾶ,
 εἰ μόνον μύρω χριστέον, ἢ καὶ βαπτιστέον τοὺς
 ἐκ Λατίνων προσερχομένους. Ἀνεγενθέντος δὲ τοῦ
 ζητήματος τῷ Πατριάρχῃ, καὶ ἐξετασθέντος συ-
 νοδικῶς, ἐπετάχθη τοῖς ἱερεῦσι βαπτίζειν αὐτούς
 μετὰ τινα ἔτη συνελθόντων καὶ τῶν δύο πα-
 τριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἐκυ-
 ρώθη τὸ ψηφισθὲν καὶ ἐξεδόθη τῷ 1756, Ὁ-
 ρος τῆς ἐκκλησίας συστατῶν μὲν τὸ θεῶθεν ἁ-
 γιον βάπτισμα, καταπύων δὲ τὰ ἄλλως ρεπό-
 μεκα τῶν αἱρετικῶν βαπτίσματα. Τότε δὲ πρό-
 σεπιλέγει ὁ κλεινὸς Οἰκονόμος, ἐκυρώθη τὸ περὶ
 οὗ ὁ λόγος, Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσις ἐπιγεγραμ-
 μένον ἐγχειρίδιον ὑπὸ τοῦ σφωτάτου Εὐστρα-
 τίου τοῦ Ἀργέντου (καίτοι ἀνωνύμως) συγγρά-
 φέν, ὅπερ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει ἐν τῇ Ἀρμενικῇ τυπογραφίᾳ, τῷ 1756
 (6). Ἀλλ' οἱ φερόμενοι εἰς μαρτυρίαν Ἀθανάσιος

(α) Nuovo Dizionario scientifico e curioso, sacro
 e profano del dottor Cian-Francesco Pivati. Vene-
 zia, 1750.

(6) Βλ. Τὰ σοφώμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα
 Κωνσταντίνου Πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἴκο-
 νόμου. Τόμ. Α'. σελ. 477.

(α) Βρετοῦ Κατάλογος. Τόμ. Α'. σελ. 75, ἀρ. 209.

ὁ Πάριος (α), Νικόδημος ὁ Ἀγιορίτης (β), καὶ ὁ Βενδότης (γ), ἀναφέρουσι μὲν τὸ *Ἐγχειρίδιον* περὶ βαπτίσματος τοῦ Ἀργέντου, οὐδεμίαν ὁμῶς μείαν ποιοῦνται τῆς *Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως*. Ὡστε τὰ δύο ταῦτα πονήματα, εἶναι διάφορα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἄσχετα.

Ὁ Κ. Σοφ. Οἰκονόμος ἐμβριθῶς ἐξετάσας τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, συμπεραίνει ὡς ἐξῆς: α) ὅτι ἐπὶ τοῦ Κυρίλλου (τοῦ Ε') πρῶτον κινήθentos τοῦ ζητήματος περὶ βαπτίσματος τῶν Λατίνων, τότε καὶ ἡ τοῦ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσις συνεγράφη· β) πάντως ἡ χρονολογία αψμς' ἐσφαλται, καὶ ἴσως γραπτέον αψνς', εἰ μάλιστα τύχοι ἔχοντα καθεῖνα τὰ ἀντίτυπα τὸν Ὄρον· καὶ τότε αἱ δύο φαίνονται ἐκδόσεις (ἅς οὐδ' οἱ τότε καιροὶ, οὐδὲ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἀνεδέχοντο) ἀποδείκνυνται μία, διορθωθέντος ἐν τῇ ὑστερίῳ ἀντίτυποις τοῦ ἡμαρτημένου ἐν τοῖς πρὸ αὐτῶν τίτλοις, καὶ ἀντὶ τῶν « ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τυπογραφία αψμς' » τεθέντων τῶν « διὰ ἀνωμαλίαν τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, . . . σωτηρίῳ ἔτει αψνς' ». » Ἐλλείποντος δὲ τοῦ Ὄρου, ἔσονται μὲν αἱ ἐκδόσεις δύο, ἀμφοτέραι μὲν τοι γεγενημέναι μετὰ τὴν τῷ αψμῇ γενομένην ἀνάβασιν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Κυρίλλου τοῦ Ε', ὃν ὁ τίτλος ἐκατέρως δηλῶν φαίνεται ἐκ τε τῶν προειρημένων καὶ ἄλλων, ὧν καὶ ἡ εὐρεσις εὐχερής, καὶ ἡ ἐνταῦθα συμφορήσις φερτικότερα. Τὸ δὲ « νῦν πρῶτον τυπογραφία ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο » μνημονικὸν παράπτωμα τῶν τῇ ἐκδόσει ἐπιστατησάντων λογιστέον, παρεισδυσάντων τὸ παρέλκον πρῶτον ἀπὸ ὑπερβολῆς ἴσως πρὸς τὴν λέξιν ἀγάπης, οἷαν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τῷ « Τότε μὲν πρῶτον » παρολκὴ αὐτῆς (δ).

Ἐάν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ φίλου μας, πρέπει καὶ νὰ δεχθῶμεν, ὅτι κατὰ λάθος ἐτέθη τὸ ἔτος 1746 ἀντὶ 1756, ὅτι ἀνακαλυφθέντος τοῦ λάθους καὶ διορθωθέντος, ἄλλαι μὲν λέξεις ἀφῆρέθησαν, καὶ ἄλλαι προσετέθησαν· ὅτι τὸ τότε πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἀντὶ τοῦ νῦν· καὶ τέλος πάντων πρέπει νὰ ἐλέγξωμεν τοὺς ἰδρυτάς

τῆς δευτέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφίας καὶ τοὺς διευθύνοντας αὐτήν, ὡς διατελοῦντας ἐν παντελῇ ἀγνοίᾳ περὶ τῆς ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει συστηθείσης τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πολυπαθοῦς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐντελεστέρας τυπογραφίας. Ἰσως ὅλα ταῦτα εἶναι πιθανὰ, τότε ὁμῶς θέλουσι βεβαιωθῆ, ὅταν εὐτυχῶς ἀνακαλυφθῇ ἀντίτυπὸν τι τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1746. Ἐάν δὲ νῦν, ἐλλείψει τοῦ βιβλίου, ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἐπὶ εἰκασίῳν βραχίζομένοις νὰ ἐκφέρωμεν κρίσεις, τολμῶμεν ν' ἀντιπραθέσωμεν πρὸς τὴν τοῦ Κ. Οἰκονόμου καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην. Καὶ ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε' ἀναφανέν περὶ βαπτίσματος τῶν Λατίνων ζήτημα εἶχεν ἀναφυῇ ἐκ παλαιῶν χρόνων· διότι βλέπομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1621 ἐν Ῥωσσίᾳ, πατριάρχου τοῦ Φιλαρέτου, εἶχε ψηφισθῇ συνδικῶς βαπτίζειν τοὺς ἐκ Λατίνων προσερχομένους τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ· ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Ἱερεμίας Γ' ἐν τῷ πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον γράμματι (1718) μόνους τοὺς Λουθηρανούς καὶ Καλθίνους μύρῳ χρίειν (ὡς καθ' ἑαυτοὺς βαπτίζομένους) διατυπώσας ἐξέκλεισε τοὺς ῥαντιζομένους Λατίνους (α). Τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδόλως διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσις εἶναι ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς συγγραφή. Ἰδοὺ δὲ καὶ τί περὶ τούτου φρονοῦμεν· α) ὅτι ἡ πρώτη ἐκδοσις ἐγένετο ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Μεταξά· β) ὅτι ἡ τοῦ 1746 ἐκδοσις εἶναι ἀπλῇ μετατύπωσις τῆς προτέρας· καὶ γ) ὅτι, ἀνακινήθentos τοῦ περὶ βαπτίσματος ζητήματος ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε', κατ' αἴτησιν τοῦ πατριάρχου ἐγράφη ὑπὸ Εὐστρατίου Ἀργέντου τὸ *Ἐγχειρίδιον* περὶ βαπτίσματος, ἀλλὰ θεωρηθείσης ἴσως τῆς Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως, ὡς ἰσχυροτέρας κατὰ τὰ ἐπιχειρήματα, ἐκυρώθη αὕτη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ συνεξεδόθη μετὰ τοῦ ψηφισθέντος Ὄρου, διεβδθυμισμένη τῇ προσθήκῃ κεφαλαίων τινῶν καὶ νέων μαρτυριῶν. Τὴν ἰδέαν μας ταύτην ἐνίσχυει καὶ τὸ ἐξῆς· ἐν τῇ προμετωπίδι τοῦ συνταγματίου τοῦ Ἀργέντου, καὶ τοι γραφέντος κατ' αἴτησιν τοῦ πατριάρχου, ἀναγινώσκομεν « ἤδη τύποις ἐξεδόθη δι' ἀδελφίας τοῦ Παναγιω- » τάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Κυρίλλου. » Τὸ δὲ ὅλον σύνταγμα τῆς Ῥαντισμοῦ στη-

(α) Ἐπιτομή εἴτε συλλογὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων, σελ. 351.

(β) Πηδάλιον. Σημειώσεις εἰς τὸν μς' κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

(γ) Τόμος Δ' τῆς Μελετίου ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, σελ. 222.

(δ) § Η'. τῆς πρὸς με ἀπευθυνθείσης ἐπιστολῆς.

(α) Βλ. τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα τοῦ Οἰκονόμου. Τόμ. Α'. σελ. 476.

λιτεύσεως σὺν τῷ Ὄρφῳ, δέικνυνται ὡς ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐκδοθέν. Ἐὰν ἐνεβατεύσαμεν εἰς τὴν πραγματικότητα, εὐχερέστατα ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἐν τῷ τίτλῳ « τότε μὲν τὸ πρῶτον τύποις ἐ » ξεδόθη ὅτε ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος ἐκοσμεῖτο » παρὰ τοῦ Πανκχιωτάτου κυρίου, κυρίου Κυ » ρίλλου, » αἰνιττόμενον τὴν ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως γενομένην πρῶτην ἐκδοσιν· καὶ ἡ ὁπισθεν δὲ τοῦ προμετωπίου σημείωσις « ἐπειδὴ νῦν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τυπογραφία πρῶτον ἐγένετο » ἀναγνωρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν πρῶτην ἐκδοσιν.

Μετά τινα ἔτη διευθυντῆς τοῦ τυπογραφείου τούτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως φαίνεται Παναγιώτης τις Κυριακίδης, οὗ τινος τὸ ὄνομα σημειοῦται ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ.

4. Διαταγαὶ Γάμων. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψζζ', ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ.»

Ἡ ἐπιγραφή κεῖται ἐντὸς ξυλογραφίας παριστώσης ἀρχιτεκτονικόν τι θύρωμα, ἐν ᾧ πρόκεινται κίονες κορινθιακοὶ ἐπὶ στηλοβατῶν ἐνουμένων διὰ θωρακίων κεκοσμημένων δι' ἀνθεμίων· ἐν τῷ διακεκομμένῳ δ' ἐπιστηλίῳ παρίσταται ἐν ἀκτῖσι προτομὴ τοῦ Παντοκράτορος, εὐλογοῦντος διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ κρατοῦντος διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν· ἀντὶ δὲ ἀετώματος ὑπέρκειται ἄψις, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας πληροῦσι τὰς γωνίας δύο ἄγγελοι. Κάτωθι τοῦ θυρώματος ἀναγινώσκεται « παρὰ Παναγιώτη Κυριακίδῃ τῷ Βυζαντίῳ. »

Ἡ βιβλίος αὕτη, μικροῦ σχήματος 4ου, συγχεμένη ἐκ σελίδων πῆ, περιέχει δύο λόγους τοῦ περιφανοῦς πατριάρχου Σαμουὴλ κατὰ τῶν ἐπὶ χρήμασι γυναῖκας λαμβανόντων, καὶ οὗς μετέπειτα « συνόδου συναθροισθείσης ἁγιωτάτων ἀρχιερέων » ἐπὶ τοῦ διακληθέντος πατριάρχου, γνώμη καὶ « τῶν λοιπῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, ὁρους καὶ » κανόνας ἐξέθετο ἡ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκ » κλησία. »

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων μνημονευθέντων βιβλίων, οὐδὲν ἄλλο γινώσκω ἀπολυθὲν ἐκ τῶν πισστηρίων τῆς τυπογραφίας ταύτης, καὶ τοι οὐκ ὀλίγα διακρυσάσης ἔτη· ἐξ οὗ καταδείκνυται, ὅτι ὀλίγον εἰργάζετο. Παρὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ Τοδερίνη περιηγουμένου τὴν Κωνσταντινουπόλιν, τῷ 1786, μαυθάνομεν ὅτι ἐρωτήσας αὐτοῦ περὶ τοῦ τυπογραφείου, ἤκουσεν ὅτι ἐν ἐνεργείᾳ ὄν πρὸ τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ, ἔκτοτε

διὰ τὴν ἀπορίαν ἔκειτο ἡμελημένον καὶ νεκρὸν (α).

Ἡ τετάρτη τυπογραφία συνεστήθη ἐν τῇ ἐμπορικωτάτῃ καὶ καλλίστῃ πασῶν τῶν τῆς Ἰωνίας πόλεων Σμύρνῃ· ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, οὔτε πόσον διήρκεσεν ἡδυνήθη νὰ ἐξιχνιάσω τι. Πιθανῶς ὑπῆρξε βραχυχρόνιος, διότι ἐν μόνον βιβλίον γινώσκω ἐξεληθὲν τῶν πισστηρίων αὐτῆς, τὸ ἀκόλουθον.

» Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς » ἡμῶν Συμεῶν, τοῦ νέου καὶ θαυματουργοῦ, » τοῦ καὶ ἀνυποδότη, ψαλλομένη τῇ δεκάτῃ » ἐννάτῃ τοῦ Ἀπριλίου μηνός, συντεθεῖσα παρὰ » Γερασίμου ἱερομονάχου. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκ » δοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθείσα. Ἐν » Σμύρνῃ, 1764. Παρὰ Μάρκῳ. » Εἰς 4ον σελ. 33. » (Ἔπεται ἡ συνέχεια.)

ΑΠΟ ΣΜΥΡΝΗΣ ΕΙΣ ΕΦΕΣΟΝ.

ΤΗ ΚΥΡΙΑ ***.

ΟΤΕ σὰς ἀπέστελλον τὰς Ἀναμνήσεις μου τῆς Σμύρνης, οὐδέποτε ἡλπιζον τοιαύτην ἐκ μέρους σας προδοσίαν, ὥστε νὰ δημοσιεύσητε τὰς ἀτελεῖς ἐκείνας καὶ αὐτοσχεδίους ἐντυπώσεις μου περὶ τῆς Σμύρνης, αἵτινες ἦσαν προωρισμέναι νὰ μένωσι παρ' ὑμῖν ὡς ἐπισφράγισις δοθείσης ὑποσχέσεως ἐκ μέρους μου, ὡς ἐνθύμησις ἀπόντος φίλου ἐκ μέρους σας. Καὶ ὅμως σεῖς ἐσπεύσατε νὰ τὰς δημοσιεύσητε διὰ τῆς Χρυσάλλιδος, ἵσως ἀπὸ γυναικείαν χαιρεκακίαν ὅπως μ' ἐκθέσητε εἰς τὰ βέλη λογιωτάτου τινος, ὅστις, εὐρίσκων εἰς τὰ γραφόμενά μου γραμματικὴν τινα παράλειψιν ἐνὸς κόμματος ἢ μιᾶς περισπωμένης, ἤθελε δημοσιεύσει σειρὰν σχοινοτενῶν ἀρθρῶν εἰς τὴν Κλειῶ ἢ εἰς τὴν Ἡμέραν διὰ νὰ ἀποδείξῃ πῶς ὁ Ἑρλάγγιος καὶ ὁ Χαρτούγγιος ἔστειλαν ἢ ἐτόνισαν τὴν δεινα περίοδον ἢ τὴν δεινα λέξιν.

Ἦδη λοιπὸν ἐννοῶ καὶ ἐγὼ πόσον ὀλίγην ἐμπιστοσύνην πρέπει νὰ ἔχη τις εἰς τὰς κυρίας. Εὐτυχῶς τὸ πάθημα, ἐξ οὗ ἡρῶσθην τὸ μάθημα τοῦτο, εἶνε μικρὸν καὶ δύναμαι νὰ σὰς συγχωρήσω, καθόσον (καὶ τὸ λέγομεν μεταξύ μας) οἱ φωστῆρες τοῦ ἔθνους μας διαπληκτίζονται ἀσπλάγχως· ἐνθεν μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀδελφά· ἐνθεν δὲ

(α) Toderini, Letteratura Turchesca T. 3 pag. 5 Venezia, 1787. Σ. Οἰκονόμος, § ἡ τῆς πρὸς με διευθυνθείσης ἐπιστολῆς.